

POSUDEK OPONENTA HABILITAČNÍ PRÁCE

Masarykova univerzita

Uchazeč

PhDr. Karel Altman, CSc.

Habilitační práce

Dědictví českého trampingu

Oponent

Doc. Mgr. Martin Pelc, Ph.D.

**Pracoviště oponenta,
instituce**

Ústav historických věd, FPF Slezské univerzity v
Opavě

Karel Altman je významným etnologem a historikem známým především svými publikacemi o urbánní sociabilitě ve vztahu ke kavárenským a pohostinským zařízením. Současně se ale, vedle jiných krátkodobějších úkolů, zevrubně zabývá i fenoménem trampingu. Obsáhlou monografií *Dědictví českého trampingu: Vybrané kapitoly z historie a každodennosti svérázného fenoménu*, která představuje shrnutí jeho de facto celoživotního zájmu o toto téma, nyní předložil jako habilitační práci.

Tramping jako ryze český fenomén je nepochybně tématem stále aktuálním, neboť jeho výzkum přispívá k porozumění specifik vývoje české (a slovenské, respektive československé) společnosti ve 20. a 21. století. Přesto dlouho neexistovaly jeho fundované akademické dějiny, odhlédneme-li od spíše populárně-vědného a relativně stručného pojednání Marka Waice a Jiřího Kössla z roku 1992. Až v roce 2020 přišel autorský kolektiv historiků pod vedením Jana Randáka z Filozofické fakulty Univerzity Karlovy s uceleným pokusem o syntézu dějin trampování. V tomto ohledu tedy Altmanova práce není první, ale přesto zůstává pionýrským počinem. Randák a kol. se totiž velmi fundovaně zabývají především interakcí trampingu se státní mocí a médii, zatímco stranou ponechávají – vzhledem ke svému historickému školení pochopitelně – nejružnější trampské rituály, zvyklosti a další specifika trampské (sub)kultury. Lze tedy říci, že tam, kde Randák a spol. končí, tam Karel Altman začíná.

Habilitant poznal za dobu několika desetiletí fenomén trampingu ze všech stran jak prostřednictvím literatury a pramenů, tak z autopsie. Proto recenzent může jen stěží upozornit na jakákoli faktografická pochybení. Karel Altman je podle mého názoru největším odborníkem na fenomén trampingu, a proto se zaměřím především na metodologii, strukturu, koncepci a styl předložené práce, jakož i na zařazení tématu do „celospolečenských souvislostí“.

V líčení dějin trampingu se habilitant pohybuje s jistotou. Větší důraz klade na úkor formativního prvorepublikového období na druhou polovinu 20. století, což je vzhledem k primárně etnologickému zaměření textu pochopitelné. Nakonec tímto směrem ukazuje i název *Dědictví českého trampingu*. Autorovi nechybí schopnost nahlížet fenomén z různých perspektiv v závislosti na měnících se politických režimech a společenské situaci. Jen výjimečně mne napadá možnost odlišné interpretace. (Nebyl například důvodem, proč Bob Hurikán zdůrazňoval český původ slova „potlach“, rok vydání jeho knihy – 1940)? Z pozice historika bych vytkl snad jen užívání sice dobově běžných, ale z hlediska terminologického nepřesných označení jednotlivých období. Karel Altman chápe období tzv. budování socialismu jako rozmezí let 1948–1989 (s. 147 aj.). Ve skutečnosti už ústava z roku 1960

konstatovala, že „Socialismus v naší vlasti zvítězil“ a budovatelské období tím skončilo. V současném diskurzu moderních dějin není řeč ani o komunistické éře, ale spíše o epoše státního socialismu. Totéž platí pro spojení „nástup do služby vlasti“ (pro základní vojenskou službu) nebo (v uvozovkách) užitý „krizový vývoj“ roku 1968. Ten byl krizový z hlediska (pozdější) státní moci, proč však tento termín přebírat? Velmi bohatý je rovněž diskurz o tzv. normalizaci. Naopak jako velmi případný a inspirativní považuji Altmanem užitý pohled na tramping jako svého druhu vnitřní emigraci (s. 158 a následující), jenž pomáhá porozumět „strategiím“ nebo spíše ad hoc reakcím populace „normalizačního“ Československa na totalitní realitu.

Altmanovou doménou je v souladu s oborem habilitačního řízení tramské zvykosloví, specifické „praktiky“ a znaky, které si trampové osvojili. Ty pojímá v plné šíři a s náležitým porozuměním. A to ještě v závěrečném Slovu autora vypočítává témata, která byl nucen pro přílišný rozsah práce editovat nebo dokonce vynechat (tramská symbolika, výstroj a výstroj). V líčení těch, která nakonec našla cestu do výsledné knihy, je nepřekonatelný. Ať už jde o tramský žargon, rituály, praktické dovednosti, zná nejen jejich kanonickou verzi a zpravidla i její původ, ale i alternativní formy a „slepá ramena“ vývoje.

Toto všechno mu umožňuje postihnout pestrá paleta pramenů, kterou k jejich poznání využívá. Z těch pro historika méně ortodoxních bych zmínil různé nadšenecké webové stránky, z tradičnějších a pro antropologa klasických pak prameny orálně historické povahy. Díky hlubokému vhledu to problematiky se autor vyvaroval povrchnosti a soudů založených na nedostatečně široké pramenné základně. Jeho závěry jsou vesměs řádně argumentačně a pramenně podloženy. Osobně považuji za velmi povedené a přínosné pasáže o roli ohně („táboráku“) jako středobodu tramské komunity a nepsaných pravidlech, která doprovázejí jeho zapalování, udržování, zpěv při něm apod., nebo o tramské osadě jako primárně lidském kolektivu, nikoli nutně místu v krajině.

Přístup Karla Altman vycházející především z pramenů je mi blízký a považuji jej za plně relevantní při výzkumu tramského dědictví. Poněkud problematičtější je jeho uplatnění při líčení dějin trampingu, kde podle mého názoru chybí intenzivnější interakce s dosavadní odbornou produkcí. Například zmiňované *Putování za obzor* je jedinkrát ocitováno v přehledu bádání, ale dále už se k němu autor nevyjadřuje. Rukopis knihy jsem lektoroval a považuji ji za hodnou obsáhlejší reflexe. Totéž platí pro stručnější verzi „Putování“ od téhož autorského týmu, nazvanou *Český tramping v čase formování a rozmachu*. Chápu, že Karel Altman pracoval na textu desítky let a měl rukopis hotov možná dávno před jeho vydáním, ale opravdu jej Randák a kol. (respektive v druhém případě Krško a kol.) ničím – ať už pozitivně nebo negativně – nepřekvapili, aby do svého rukopisu ještě zasáhli?

Vzhledem k již více než stoletému trvání a rozšíření fenoménu i atomizaci tramských kolektivů je složité podchytit téma jako celek. Proto v podstatě ve všech pokusech o jeho zachycení (včetně Waice s Kösslem nebo Randáka a kol.) registrujeme určité geografické těžiště výzkumu. V tomto ohledu není výjimkou ani Karel Altman, který nejvíce příkladů čerpá z oblasti Vsetínska, Valašskokloboucka, oblasti řek Oslavy, Jihlavy, Svitavy a Svratky, které zná nejlépe. To ale nepovažuji za nedostatek. Naopak, habilitant tím vhodně doplňuje knihu *Putování za obzor*, která – aniž by byla bohemocentrická – věnuje přece jen nejvíce prostoru starým tramským oblastem kolem Sázavy, Berounky a Vltavy.

Posuzovaná práce prozrazuje značný autorův zápal pro téma a snad i (v míře pro odbornou práci přípustné) jisté sympatie pro historické i současné aktéry trampingu a patos, s jakým své počínání legitimizovali. Doporučil bych se pouze vyhnout označování kritika trampingu apriori za „měšťáka“ (Karel Jírů, s. 205), jakkoli mohl pocházet z měšťanských (občanských) vrstev. Možná by stálo za to též více problematizovat a kontextualizovat právní otázku táboření nebo dokonce staveb na státních nebo soukromých pozemcích bez povolení a

vůbec svobodný pohyb v lesích (krajíně), který není zdaleka ve všech státech Evropy nebo světa tak samozřejmý a volně vykládaný jako v českém prostředí. Vzpomeňme v této souvislosti jen na pochody za svobodu pohybu v krajíně v Peak Districtu v roce 1932. Ostatně i v době, kdy vzniká tento posudek, se o intenzivně diskutuje o odstranění tábořišť na Kokořínsku.

Autorův styl považuji za celkově velmi kultivovaný, místy ale poněkud rozvláčný. Zestručnění by podle mého názoru pomohlo lépe akcentovat hlavní zjištění, která při současném rozsahu knihy mohou v některých případech zanikat. Mohlo se díky tomu též dostat na problematiku, která byla z kapacitních důvodů vypuštěna. Autor přitom uvádí, že i tak už jde o „drasticky zkrácený“ rukopis. Prostor pro další krácení přesto vidím. Občas jsou konstatovány samozřejmosti (například, že předložená práce je založena jen na výběru faktů, s. 125 – to přece platí o každé práci), raději formulací by namísto obrazných a tím i rozvlklých opisů slušelo údernější vyjádření i za cenu užití odtažitějšího odborného jazyka. Některé informace se opakují. Například citát o trampu-samotáři nacházíme v totožném znění na s. 194 i 389. Zmínil bych také nadužívání určitých slov. To je sice vlastní asi každému autorovi, v některých případech ale v recenzované práci působí rušivě. Například slovo „patříčný“ je na s. 191–192 užito čtyřikrát a ne vždy správně. Někdy by byl přesnější jiný výraz, „daný“, „dotyčný“ nebo „příslušný“ (například místo „patříčných policejních složek“ na s. 128, „patříčných subjektů politického spektra“ na s. 135 nebo „patříčného policejního ředitelství“ na s. 138).

Rozsah předložené práce po mém soudu vysoce překračuje minimální požadavky kladené na habilitační spis, což logicky poskytuje oponentovi i větší prostor pro vyjádření kritických připomínek. V jejich stínu by však neměla zaniknout převažující pozitiva. *Dědictví českého trampingu* je velmi erudovaným, kultivovaně napsaným shrnutím autora několik desetiletí trvajícího zájmu o tento specificky český fenomén. Altmanova práce je více než jen korektivem ke starším i novějším dějinám trampingu. Jde o pionýrskou práci o jeho kultuře a každodennosti.

Dotazy oponenta k obhajobě habilitační práce (počet dotazů dle zvážení oponenta)

Pro případnou rozpravu mám tyto podněty:

Autor se v habilitační práci téměř nevyjadřuje k prvnímu odbornému syntetickému zpracování dějin trampingu z pera Jana Randáka a kolektivu pod titulem *Putování za obzor*. Prosím, aby tak učinil v rozpravě.

Odkdy (nebo kdy) lze o trampingu mluvit jako o subkultuře?

Závěr

Habilitační práce PhDr. Karla Altmana, CSc., *Dědictví českého trampingu* **splňuje** požadavky standardně kladené na habilitační práce v oboru etnologie.

Opava

Dne 16. 7. 2025

.....
podpis